

Lausunto

17.06.2024

Asia: VN/23281/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain sekä kansalaisaloitelain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland pitää kannatettavina ehdotettuja muutoksia ehdokkaan vaalirahoituksesta annettuun lakiin, puoluelakiin, vaalilakiin ja kansalaisaloitelakiin. Lausunnossaan puolueiden yhteistyöjärjestö Demo Finland nostaa esille ehdotusten demokratiavaikutuksia ja tulevia kehitystarpeita.

Demo Finland pitää myönteisenä, että ehdokkaan vaalirahoitusta koskevan lain ja puoluelain muutoksilla lisätään kampanjoinnin avoimuutta ja ehdokkaiden sidonnaisuuksien läpinäkyvyyttä. Pidämme myös tärkeänä esityksen taustoissa nostettua tavoitetta vaikuttaa vaalikampanjoiden kulujen kasvuun. Esimerkiksi eduskuntavaaleissa 2023 ehdokkaiden suurimmat henkilökohtaiset kampanjabudjetit olivat yli 150 000 euroa ja presidentinvaalissa 2024 valitun tasavallan presidentti Alexander Stubbin ilmoitettu kampanjarahoitusta oli peräti 2,8 miljoonaa euroa. Kasuvat budjetit voivat heikentää erityisesti päätöksenteossa aliedustettujen ryhmien, kuten nuorten ehdokkaiden, mahdollisuuksia saada näkyvyyttä kampanjoinnissa ilman mittavia budjetteja.

Jatkokehitystarpeena Demo Finland nostaa esille vaalirahoituksen ennakoilmoitusten tehostamisen. Tällä hetkellä vain osa ehdokkaista ilmoittaa ennen vaaleja vaalirahoituksensa tiedot, ja näin ollen äänestäjä ei pääse arvioimaan ehdokkaan sidonnaisuuksia ennen äänestyspäätöksen tekemistä. Esimerkiksi VTV:n kertomuksessa vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2022 aluevaaleissa todetaan, että ennakoilmoituksen vaalikampanjojensa kuluista ja rahoituksesta toimitti määräaikaan mennessä yhteensä 3 067 henkilöä eli vain 29 prosenttia kaikista ehdokkaista. Demo Finland esittääkin, että vaalirahoituksen ennakoilmoitus muutetaan velvoittavaksi. Muutos vahvistaisi vaalirahoituksen läpinäkyvyyttä ja äänestäjien niin sanottua kuluttajansuojaa.

Demo Finland arvioi, että vaalilain muutos jäsenäänestyksen pakollisuuden poistamisesta eduskuntavaalien ehdokasasettelussa tulee johtamaan puolueiden välillä eriäviin käytäntöihin eduskuntavaalien ehdokasasettelussa. Demo Finlandin Jäsentensä näköiset - Puolueiden sisäinen demokratia Suomessa -selvityksessä tuodaan esille, että jo nykyisellään eduskuntapuolueiden säännöt eroavat jäsendemokratian näkökulmasta monin tavoin.

Demo Finland pitää keskeisenä parlamentaarisen työryhmän huomiota siitä, että puoluejäsenistön kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet tulee turvata puolueen säännöissä muilla tavoin. Lisäksi on tärkeää, että puolueet arvioivat tällaisten mahdollisten sääntömuutosten vaikutusta puolueen sisäiselle demokratialle. Oikeusministeriö arvioi puolueen säännöt ehdokasasettelun kansanvaltaisuuden näkökulmasta hyväksyessään puolueen puoluerekisteriin. Koska puolue voi muuttaa myöhemmin sääntöjään, on olemassa tarve jatkuvalla puoluedemokratian arvioinnille.

Demo Finland kannattaa eurooppalaisen kansalaisaloitteen kannattamisen ikärajan laskua 16 ikävuoteen. Kansalaisaloitelain muutoksen tavoitteena on lisätä erityisesti nuorten kiinnostusta eurooppalaista kansalaisaloitetta kohtaan ja siten lisätä heidän osallisuuttaan ja osallistumismahdollisuuksiaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. On kuitenkin huomioitava, että nuoret tarvitsevat tukea ja tietoa, jotta he pystyvät todella vaikuttamaan eurooppalaisen kansalaisaloitteen kautta. Muutos edellyttää panostamista nuorten demokratiakasvatukseen ja vaikuttamistoiminnan, kuten nuorisjärjestöjen työn, tukemista.

Demo Finland nostaa esille myös tarpeen arvioida muita äänestämiseen ja Suomen kansalaisaloitteen allekirjoittamiseen liittyviä ikärajoja tulevaisuudessa nuorten osallisuuden vahvistamiseksi. Election-Watch.EU-järjestön tuore eurovaaliraportti toteaa, että kevään 2024 europarlamenttivaaleissa EU-jäsenmaista Belgiassa, Saksassa, Itävallassa ja Maltalla äänestysikärajaa on jo laskettu 16 ikävuoteen, mikä lisäsi äänioikeutettujen määrää lähes 2 miljoonalla EU-kansalaisella. Samalla esimerkiksi ehdokkuuden ikäraja on edelleen 25 vuotta Kreikassa ja Italiassa. On ongelmallista, että EU:ssa on sisäisiä eroja äänestysoikeudessa ja vaalikelpoisuudessa. Suunnan tulisikin olla käytäntöjen yhtenäistäminen ja laajemmat äänestysoikeudet myös alle 18-vuotiaille nuorille EU-kansalaisille.

Lopuksi Demo Finland esittää, että tulevaisuudessa harkitaan muita demokratian kannalta olennaisia päivityksiä vaali- ja puoluelakeihin. Yksi keskeisistä kysymyksistä on kaksois- ja kolmoismandaatit, jolloin sama henkilö toimii samanaikaisesti kunnanvaltuutettuna, aluevaltuutettuna ja usein myös kansanedustajana. Eduskuntavaaleissa 2023 valituista kansanedustajista 89 %:lla oli kaksoismandaatti ja yli puolet kansanedustajista (56 %) toimivat kolmoismandaatilla. Kevään 2024 eurovaaliehtokkaista 13 ehdokasta hoiti kolmoisroolia hakiessaan Euroopan parlamenttiin. Sen lisäksi, että luottamustoimet vaativat edustajiltaan huomattavasti aikaa ja paneutumista, demokratian näkökulmasta on huolestuttavaa, mikäli valta keskittyy samoille henkilöille ja heille muodostuu mahdollisia eturistiriitoja tai jääviyskysymyksiä eri päätöksenteon tasoilla. Demo Finland pitää tärkeänä, että aiheesta on käynnistymässä julkisoikeuden professori Janne Salmisen johtama selvitys ja työryhmä.

Lisätietoja:

Anu Juvonen

Toiminnanjohtaja, Demo Finland

p. 041 528 3483, [anu.juvonen\(a\)demofinland.org](mailto:anu.juvonen@demofinland.org)

Virva Viljanen

Dialogiasiantuntija, Demo Finland

p. 050 304 5345, [virva.viljanen\(a\)demofinland.org](mailto:virva.viljanen@demofinland.org)

Demo Finland: Jäsentensä näköiset - Puolueiden sisäinen demokratia -julkaisu (päivitetty 2024)
<https://demofinland.org/jasentensa-nakoiset-2024/>

Viljanen Virva

Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö Demo ry - Puolueiden
kansainvälinden demokratiayhteistyö - Demo Finland